

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Дарина Найденова Христова, д.м.
ръководител на УС Хигиена, катедра „Хигиена и епидемиология“
ФОЗ, МУ - Варна

за дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„Доктор“
по научната специалност „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна,
радиационна и др.)“
на тема:

„Ранно детско развитие: особености и превенция на нарушенията“

на д-р **Екатерина Иванова Вълчева**, докторант в МУ-Варна

Кратки данни за професионалното развитие на кандидата

Екатерина Иванова Вълчева завършва Медицински университет – Варна през 1996 г. Шест години по-късно придобива първата си специалност по „Детски болести“, а през 2021 г. полага успешно изпит и за специалност по „Хигиена на детско-юношеска възраст“. Междувременно работи последователно като лекар в Дом „Майка и дете“; лекар-специализант в катедра „Педиатрия“, МБАЛ „Света Марина“; педиатър в Неонатологично отделение на СБАГАЛ „Проф. Д-р Д. Стаматов“, в Клиника по детска онкохематология в МБАЛ „Света Марина“, гр. Варна, а от 2011 г. и като асистент по хигиена в МУ – Варна. Докторантката трупа опит като практикуващ специалист-педиатър в болничната и амбулаторна извънболнична специализирана медицинска практика с фокус консултативна и профилактична дейност, гр. Варна повече от 25 години, което се оказва огромен плюс при разработване на настоящия дисертационен труд. Има проведени голям брой специализирани обучения в сферата на детското здраве и развитие, предимно в чужбина. Докторантката участва в редица научни и научно-изследователски проекти. През 2018 г. д-р Вълчева инициира и изключително успешно реализира и до момента уникалния за страната ни проект „Зеленият морски двор на Варна“.

Цялата процедура по зачисляване, полагане на изпити за докторски минимум, отчисляване и насочване към публична защита е съобразена със законовите разпоредби и Правилника за РАС на МУ – Варна. Със заповед на Ректора № Р-109-49/01.02.2019 г. д-р Вълчева е зачислена в докторантура в редовна форма за придобиване на образователна и научна степен „Доктор“ на тема **„Ранно детско развитие: особености и превенция на нарушенията“** в област на висшето образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.1 Медицина и специалност Хигиена с научен ръководител проф. д-р Теодора

Димитрова, д.м. След успешна вътрешна защита, проведена на 11.04.2022 г., със заповед на Ректора № Р-109-193/28.04.2021г. докторантът е отчислен с право на защита.

Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 232 стандартни страници и е оформен съгласно изискванията. Структурните раздели на дисертацията са добре балансирани и са в логическа последователност: литературен обзор, цел, задачи, методология на изследването, резултати и обсъждане, изводи и приноси. Цитирани са 281 литературни източници, от които 98 на кирилица и 183 на латиница. Дисертационният труд включва 6 таблици и 91 фигури, 11 приложения, включително и авторски въпросник в табличен вид и 2 таблици с резултати, които много добре представят постигнатия обем на разработката и дават основа за аналитично обсъждане на резултатите. Литературният обзор обобщава съвременната информация и показва сериозни познания, завиден опит и лично отношение на кандидата към изследвания проблем.

Актуалност на темата на дисертационния труд. Докторантът се насочва към една много важна в практичен и в общественно-здравен аспект тема: проблемите на ранното детско развитие и профилактиката на нарушенията в тази деликатна възраст. Ранното детско развитие, доказано научно, е най-значимият, неповторим по своята същност – с количествените и качествените си изменения – период от детството, който бележи благополучието и качеството на живот на всеки от нас за цял живот. Безспорно, това, което се случва с детето в ранните години, е от решаващо значение за траекторията на развитието на детето и жизнения му цикъл. Фокусът на настоящото изследване е върху фаза 2 от РДР – от раждането до 3 годишна възраст. Основание за позицията при избора на работната дефиниция са и научните доказателства, че точно през този времеви период детският мозък се развива със скорост, която никога повече не се повтаря през целия живот и затова от решаващо значение са храненето, защитата/безопасността и отговорната стимулация чрез игра и общуване с любящите възрастни и грижите на цялото общество. С настоящото проучване се поставят основите на изследване на родителската общност в България. Именно осъзнаването на значимостта на РДР и на потребностите на родителите от съвременни знания, практики, компетенции и възможности за превенция на нарушенията определя актуалността на темата на настоящия дисертационния труд.

Литературен обзор: теоретичната обосновка и проучване на наличните литературни източници по темата на дисертацията заемат около 30% от общия обем на работата и са добре структурирани. В дълбочина са разгледани въпросите, свързани с въздействието на формиращата среда за

хармоничното детско развитие и благоденствие. Особено внимание е обърнато на темата за особености и превенция на нарушенията в РДР.

Целта на дисертационния труд е прецизно дефинирана: Да се установи значимостта на ранното детско развитие (РДР) в родителската общност в България и произтичащите от това потребности от знания, практики, компетенции и възможности за превенция на нарушенията. Резултатите от изследването да се използват с цел промоция на здравето и профилактика в ранна детска възраст и за повишаване на родителската компетентност. За постигане на целта са формулирани шест задачи, основна от които се явява да се оценят родителската информираност и компетенции за РДР до 3 години и 11 месеца.

Методологията е детайлно описана и включва качествено изследване „наблюдение чрез участие“ (Participant Observation) – извършено от докторанта в общността на „Зеленият морски двор на Варна“ – пространство за ранна социализация и превенция на деца от 0 до 3 години. То е осъществено в реална среда, в продължение на 14 месеца, в 2 дни от седмицата по 4 часа в периода 2020 – 2021 г. През 2022 г. е проведено количествено социологическо изследване – национално онлайн допитване (анкета) с родители-респонденти за период от 30 дни. Анкетата използва „Въпросник за измерване на значимостта на ранното детско развитие (РДР) в родителската общност“. Въпросникът е авторски продукт на екипа по Проект № 19021/2019 на Фонд „Наука“ на тема „Ранното детско развитие – детерминанта на здравето и качеството на живот в съвременното общество“, с водещ изследовател – докторантът.

Резултатите показват, че съществува подценяване в българското общество на ранното образование като част от петте ключови елементи на „развиваща грижа“ за пълноценно РДР. Проучването установява, че въпреки унифицираната глобална рамка за ключовите елементи на РДР, на практика родителите залагат на конкретни приоритети в РДР, което може да е както с положителен, така и с негативен знак. Анализът на резултатите показва, че в българското общество липсва цялостна концепция за РДР, позиционирана на ниво промоция на здраве и обединяваща интересите на всички заинтересовани страни. Установяват се и съществени пропуски в познаването на нагласите за значимостта на РДР в родителската общност, което е от изключителна важност за осъществяването на политики в областта на промоция на здравето и за обосноваването на конкретни бъдещи интервенции – на индивидуално и популационно ниво.

Приноси: изведените от д-р Вълчева приноси са както с теоретичен, така и с научно-приложен характер. Извършеният задълбочен аналитичен преглед на взаимодействията по оста родител-дете-специалист в периода

на РДР като се използват едновременно взаимно допълващи се качествено и количествено изследване в лимитиращи пандемични условия, е един от съществените приноси на настоящия труд. Особено важен принос е оригиналният авторски „Въпросник за измерване на значимостта на РДР в родителската общност“, напълно съобразен със съвременния научен подход по темата. На база на анализите докторантът извежда конкретни, подробни и точни препоръки и прилага систематичен подход, изразяващ се в обединяването и доразвиването на идеите и резултатите от триединството – дисертационен труд, научен проект и дейност в пространство за ранна социализация и превенция на деца от 0 месеца до навършване на 3 години – с обща цел създаване и изграждане на единна профилактична среда в периода на РДР в българското общество.

Препоръките на д-р Вълчева са насочени към различни адресанти: на национално и регионално ниво, образователни институции, родители/нуклеарно семейство, разширено семейство, бъдещи родители, специалисти, неспециалисти – всички те, ангажирани с политики и дейности в областта на РДР.

Авторефератът е изготвен според изискванията и отразява напълно съдържанието на дисертационния труд, представя в детайли основните резултати, изводи и приноси на настоящата работа. Д-р Вълчева прилага три публикации и 4 научни съобщения – всички във връзка с темата на дисертационния труд.

Заключение:

Представеният за защита дисертационен труд на тема „**Ранно детско развитие: особености и превенция на нарушенията**“ е изцяло съобразен с изискванията на Медицински Университет – Варна. Разработен е значим и важен за общественото здраве научен труд с безспорни теоретични, и най-вече приложни приноси. Темата е изключително навременна и актуална, литературната осведоменост е висока, основната цел и задачите са формулирани ясно и компетентно. Получените резултати дават много голям обем научна информация – аналитично изложени факти, умело представени и интерпретирани, практически ориентирани послания. Оформените алгоритъм, изводи и препоръки са коректни и адекватни на резултатите. Кандидатът има всички основания за научен растеж като специалист в тази специфична област на общественото здравеопазване.

Напълно убедено давам своята *положителна оценка* и предлагам на останалите членове на уважаемото Научно жури да гласуват положително за присъждане на д-р **Екатерина Иванова Вълчева** на образователна и научна степен „Доктор“ по научната специалност „Хигиена“.

18.05.2022г.

Подпис:

(доц. д-р Д. Найденова, д.м.)